HET GEVOELEN
VAN DE MINDERHEID

DER

STAATSCOMMISSIE

BENOEMD BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN 29 NOVEMBER 1853, N°. 66,

MET OPZIGT TOT DE MAATREGELEN VOOR DE SLAVEN IN SURINAME EN OP DE NEDERLANDSCHE WEST-INDISCHE EILANDEN,

DOOR DE

MEERDERHEID DIER COMMISSIE AANGEPREZEN,

IN HARE

RAPPORTEN AAN DEN KONING,

VAN

16 AUGUSTUS 1855

EN

26 MEI 1856,

uitgedrukt door R. F. Baron VAN RADERS.

TE 'S GRAVENHAGE, BIJ
DE ERVEN DOORMAN.
1856.

ad 3 December 1856 N°. 3.

Van den Schrijver.

HET GEVOELEN
VAN DE MINDERHEID

DER

STAATSCOMMISSIE

BENOEMD BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN 29 NOVEMBER 1853, N°. 66.

MET OPZIGT TOT DE MAATREGELEN VOOR DE SLAVEN IN SURINAME EN OP DE NEDERLANDSCHE WEST-INDISCHE EILANDEN,

DOOR DE

MEERDERHEID DIER COMMISSIE AANGEPREZEN,

IN HARE

RAPPORTEN AAN DEN KONING,

VAN

16 AUGUSTUS 1855

EN

26 MEI 1856,

uitgedrukt door R. F. Baron VAN RADERS.

TE 'S GRAVENHAGE, BIJ
DE ERVEN DOORMAN.
1856.

AAN DEN KONING.

SIRE!

Door Uwe Majesteit benoemd tot lid der Staatscommissie ingesteld bij Koninklijk besluit van den 29sten November 1853, nº. 66, ten einde den tegenwoordigen toestand der slavenbevolking in de koloniën van het Rijk in andere werelddeelen te onderzoeken, en vervolgens dienaangaande voorstellen te doen, — zag de ondergeteekende zich daardoor geplaatst in eenen werkkring, binnen welken hij meende met verkregen kennis van zaken, nuttig te kunnen arbeiden.

Hij had in zijne vorige betrekking, eerst als Bestuurder van *Curaçao* en onderhoorige eilanden, daarna als Gouverneur der Kolonie *Suriname*, reeds gedurende meer dan zestien jaren kunnen nadenken, op de niet te vermijden opheffing der slavernij in die gewesten, en in verband daarmede ook moeten peinzen over de middelen die aan te wenden zouden zijn, om te kunnen geraken tot eene goede oplossing van die anders zoo bedenkelijk toeschijnende aangelegenheid.

Aan zijn begrip deden zich toen bepaaldelijk twéé zaken voor, als volstrekt te moeten bereikt zijn, alvorens de slavernij in de Nederlandsche West-Indische koloniën geheel op te heffen, te weten: 1º. dat in *Suriname* eerst de landarbeid onder de vrije klasse zijner bevolking meer algemeen ingang moest hebben gevonden; en 2º. dat de *Curaçaosche eilanden* eerst winstgevende producten in voldoende hoeveelheid moesten voortbrengen. Die beide zaken werden dan ook door den ondergeteekende ter voornoemde plaatsen onder den vermelden indruk aangevangen en ingesteld. Spoedig werden die ondernemingen naar wensch bekroond, doch zij zijn noodlottiglijk door anderen, die bij magte waren om ze naar den eisch voort te zetten of te doen voort-

zetten, niet begrepen. Die zaken werden alzoo in hunnen goeden loop gestuit, en zijn gedeeltelijk weder te niet gegaan; maar met aanwending van eenen krachtigen wil, kan hetgeen ten deze in verval is geraakt, ook weder van nieuws opgetrokken, en tot verdere hoogte opgevoerd worden.

Dat Uwe Majesteit met het instellen van de Staatscommissie niet kon bedoeld hebben, om door haar, het koste wat het moge, eenig plan van emancipatie der slaven te laten leveren: maar, veeleer, om door de Commissie voorgelicht, langs eenen veiligen weg, met het minste bezwaar voor den Moederstaat, geleidelijk te komen tot de opheffing der slavernij in zijne koloniën, liet zich van zelve begrijpen; alsmede dat er bij het overwegen van de middelen, geschikt om op eene voorzigtige wijze het oogmerk te bereiken, vooral diende gelet te worden op de belangen der schatkist van den Staat, en dan ook niet minder op de toekomst der in den maatregel betrokkene landstreken en eilanden.

Daarvan doordrongen zag de ondergeteekende zich weder verpligt, als lid der Staatscommissie ernstig te moeten bestrijden, het andermaal te voorschijn gebragte plan van *Emancipatie door Centralisatie*, dat hij reeds als Gouverneur van *Suriname*, als het ideaal van den toenmaligen Minister van Koloniën, nu Voorzitter der Staatscommissie, had leeren kennen. Een plan, dat naar zijne meening slechts zou kunnen leiden tot eene ongelukkige opoffering van vele millioenen schats, maar nimmer tot eene gewenschte goede uitkomst. Zijne bestrijding in de Staatscommissie van dat kostbaar en de bestaande orde vijandig Ontwerp, baatte nogtans niet, want toch werd het door de meerderheid aangenomen, nu echter zonder de fabricatie der onder de leiding van het Gouvernement voort te brengen grondstof daaraan verbonden te houden [1]), terwijl het oorspronkelijk plan, blijkens hetgeen daarvan is bekend gemaakt in het daarover handelend boekdeel: „Emancipatie door Centralisatie,” op *volmaakte eenheid van beginsel, wil en werking* als grondslag zou hebben gerust, met de wegdenking van welken grondslag het plan zich volstrekt niet beter voordoet.

Toen vervolgens de beraadslaging omtrent: wat er ten aanzien der slaven op de Nederlandsche West-Indische eilanden aan Uwe Majesteit zou zijn voor te stellen, was afgeloopen, en het dienaangaande ontworpen rapport was voorgelezen, oordeelde de ondergeteekende zich gehouden zijne ernstige bedenkingen, ook tegen de daarin vervatte voorstellen der meerderheid, jegens Uwe Majesteit te openbaren. Opdat die bedenkingen in het Rapport opgenomen zouden worden, hetgeen door zijne medeleden zóó werd verstaan, werd er door hem tot dat einde eene nota opgemaakt, die in de zitting van den

---

[1]) Eerste rapport der Staatscommissie, blz. 114 al. 4, bijl. N. bl. 282. al. 4.

14den Junij 1856 is voorgelezen; maar daarna besloot de meerderheid toch, dat die bedenkingen niet in het Rapport der Staatscommissie aan Uwe Majesteit, zouden geplaatst worden.

Na dat incident stelde de Voorzitter den ondergeteekende de vraag voor: of hij zich zoude kunnen vereenigen met het denkbeeld, om zijne nota onder de bijlagen van het Rapport op te nemen? Het antwoord daarop gegeven was gaaf instemmend. Ondertusschen bespeurde hij ook ten deze eene opkomende tegenwerking, en onder die omstandigheid gevoelde de ondergeteekende zich in het geval, zijne medeleden met de meeste welwillendheid onder het oog te brengen, welk een' onaangenamen indruk het bij Uwe Majesteit zou maken, te vernemen dat de meerderheid der leden van de door Haar ingestelde Staatscommissie had kunnen weigeren, om het gevoelen der minderheid aan Hoogstdenzelven naar behooren bekend te stellen; maar desniettegenstaande werd er besloten, dat ook die opname onder de bijlagen geene plaats zou vinden.

Het rapport, de dagteekening van 26 Mei 1856 voerende, werd toen met een slot voorzien, en in de reeds vermelde zitting van den 14 dezer ter teekening aangeboden. Onder de aangegevene omstandigheden vond echter de ondergeteekende zich bezwaard, dat stuk met zijnen naam te onderschrijven. Deswege is hij aan Uwe Majesteit als Zijnen Koninklijken Lastgever verantwoording schuldig, en aan dien pligt wenschende te voldoen, met inachtneming van alle bescheidenheid jegens zijne medeleden, waarvan nu het Rapport blijkt ingediend te wezen, vermeent hij, zich ten deze te moeten bepalen tot het afgelegd eenvoudig relaas van het gebeurde, onder de bijvoeging van een afschrift der bewuste door hem aan de Staatscommissie overhandigde nota met bijlage, ter Uwer Majesteits kennisname.

Erkentelijk voor de gelegenheid hem door Uwer Majesteits keuze geschonken, om deel te hebben kunnen nemen aan de werkzaamheden der Staatscommissie, welke nu weldra aan het einde harer verrigtingen zal gekomen zijn, verzoekt de ondergeteekende daarvoor aan Uwe Majesteit zijnen besten dank te mogen uiten, terwijl hij met diepen eerbied en alle verknochtheid betuigt te verblijven:

SIRE!

's Gravenhage, den
28 Junij 1856.

Van Uwe Majesteit,
Den meest getrouwen en gehoorzamen Dienaar,
R. F. VAN RADERS.

NOTA ter opname in het tweede Rapport der Staatscommissie, opgemaakt door het lid VAN RADERS.

Nadat in het onderhavige, als in het reeds uitgebragte eerste rapport der Staatscommissie, de voorstellen waarmede de meerderheid harer leden zich heeft kunnen vereenigen, aan Uwe Majesteit in het breede zijn blootgelegd, acht het lid, dat zich met die beschouwingen, voor zoo ver betreft de maatregelen ten aanzien van de slaven in *Suriname* en op de Nederlandsche West-Indische eilanden, (uitgezonderd *St. Martin*) voorgesteld, — niet heeft kunnen vereenigen, het als eenen duren pligt, zijne innige overtuiging aan Uwe Majesteit bloot te leggen, dat het handelen naar die voorstellen, slechts tot ongewenschte nadeelige uitkomsten voor de opgemelde koloniën van den Staat zou kunnen leiden.

Bereids heeft dat lid de bezwaren door hem geopperd, in de zittingen der Staatscommissie ten aanzien van hetgeen door de meerderheid harer leden is voorgesteld, met betrekking tot de slaven in *Suriname*, beknoptelijk vermeld kunnen krijgen, op twee plaatsen van het door de Staatscommissie ingediend rapport van den 16den Augustus 1855 [1]).

Hij zoude zich derhalve kunnen, en ook wel willen bepalen, met daarnaar slechts te verwijzen, indien hij niet bij het in druk verschijnen van het rapport had opgemerkt: dat ter bedoelde plaatsen, naar het schijnt onvoorziens, twee punten niet volkomen juist zijn teruggegeven, maar nog al afwijkende van den geest zijner deswege overgegevene nota; zijnde *eerstens* op blz. 115 de uitzending eener expeditionaire afdeeling naar *Suriname*, om de verplaatsing der slaven van hunne plantagiën naar de op te rigten gemeenten door dwang te kunnen bewerkstelligen, als *welligt noodzakelijk* voorgesteld, ofschoon het dissentiërend lid zoodanige uitzending van troepen, bepaald als *noodig*

---

[1]) Blz. 115 en 123.

om den maatregel uit te voeren, op den *voorgrond* had gesteld; *ten andere*, kan er op blz. 123 niet worden gelezen, dat de vermindering der veldarbeiders in de eerste vier jaren met *tien ten honderd*, werd voorgesteld in den zin van eene „*meerdere sterfte ten gevolge van hunne verplaatsing*," zoo als het dissentiërend lid zulks echter duidelijk had te verstaan gegeven [1]).

Mogt het wezen, dat het gevoelen door dat lid omtrent de beide aangegeven punten geuit, niettegenstaande zijne verkregene ondervinding, en de aanspraak die hij mag maken om geloofd te worden, niet voldoende overtuigend worde geacht, dan kan hij, wat de moeijelijkheid der slavenverplaatsingen betreft, verwijzen naar hetgeen te dien aanzien is gezegd door den heer J. F. ROUX, in antwoord op de hem den 3den Mei 1855 gestelde vragen 24, 25, 27, 28, 29 en 33 [2]), en wat de meerdere sterfte, die men na de verplaatsing van slavenmagten gewoonlijk heeft waargenomen, aangaat, naar het antwoord van den genoemden heer op de hem gestelde vraag 34; terwijl hij, om van geene andere bestaande voorbeelden te gewagen, slechts zou wenschen, dat in de bij het Departement van koloniën berustende stukken wierde nagezien, hoeveel hoofden de respectieve slavenmagten der plantagiën *Vlammenburg*, *Anna Maria* en *Mijn vermaak*, en der houtvelling *Andresa*, tijdens hunne verplaatsing op de Gouvernements-plantagie *Catharina Sophia* hebben bedragen, en hoe of die magten aldaar vereenigd, sedert hunne bijeentrekking, door meerdere sterfte meer dan gedecimeerd zijn geworden.

Het dissentiërend lid ziet in het plan betreffende de slaven in *Suriname*, door de meerderheid der Staatscommissie voorgesteld, dat ze, als ontheven van het meesterschap, onder de benaming van gemeente- en van gilde-leden, werkelijk zouden worden slaven van het Gouvernement, en zulks ligt niet alleen besloten in de deswege ontworpen reglementen, maar ook elders werd dit denkbeeld aan den dag gebragt [3]); — daar nu de voorstellen door de meerderheid gedaan, respectivelijk voor de slaven in *Suriname* en voor de slaven op de eilanden zeer uit elkander loopen, blijkt het duidelijk, het in de be-

---

[1]) In de nota van punten ter opname in het eerste rapport, door het lid VAN RADERS overgegeven, staat onder andere dit:

„*c*. De slaven die men wil onteigenen zullen volstrekt niet gediend zijn met hunne verplaatsing „naar de nieuw aangewezen vestigingspunten; zij zullen eigenwillig niet overgaan, maar daartoe gedwongen dienen te worden door militaire magt, waartoe de uitzending eener expeditionaire af- „deeling naar *Suriname* noodig zal wezen.

„*g*. De meerdere sterfte, welke onder de negers zal worden waargenomen, ten gevolge van hunne „verplaatsing in de gemeenten, schatte ik dat in *vier* jaren tijds, hun aantal van 30,000 tot op „27,000 teruggebragt zou hebben, waardoor dan ook 10°/₀ minder suikerriet zou kunnen worden „aangekweekt."

[2]) Eerste rapport, blz. 294 enz.

[3]) „ „ „ 322 en 323, al. 1.

doeling der meerderheid ligt, om de Regering te bewegen tot het uitmeten met tweederlei maat, te bewegen tot het begaan eener openbare onregtvaardigheid.

Maar welke van beide categoriën: de slaven in *Suriname*, of de slaven op de eilanden, zoude door den voor hen respectivelijk voorgestelden maatregel het meest gebaat worden? Oppervlakkig zou men meenen: zij die worden vrijgelaten; doch is dat wel zoo?

Het is toch maar al te waar: *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba* zijn dor en onvruchtbaar, en, omdat de meerderheid der Staatscommissie heeft aangenomen, dat die dorre eilanden door den arbeid van de daar vrij te laten slaven, geene producten kunnen opleveren, dáárom wil men hen vrij verklaren, maar wat zou men in dat geval zien gebeuren? Het antwoord ligt voor de hand: hetzelfde wat het dissentiërend lid als gezaghebber van *Curaçao* en onderhoorige eilanden reeds had waargenomen, toen hij in dato 19 October 1836, in zijn rapport over het eiland *Bonaire*, aan ZEx. den Luitenant-Generaal Minister van Koloniën zeide: "Even als *Curaçao* had *Bonaire* in de afgeloo-"pen jaren, meer dan in vroegere tijdvakken, door vernielende droogte geleden. "Door het herhaald mislukken van den *maïsoogst*, die anders bij goede re-"genjaren de dankbare grond van *Bonaire* oplevert, was de toestand der vrije "arbeidende klasse van ingezetenen aldaar zeer ellendig, daar hongersnood "over haar den scepter zwaaide. Terwijl de meeste mannen naar de *Rocas* "of de overkust waren getogen om er te kunnen leven, waren invaliden, "vrouwen en kinderen achtergebleven, ten prooi aan gebrek, zonder middel "om door werken te kunnen bestaan."

Bij diezelfde gelegenheid zond hij in, als bijlage, eenen "Staat, aanwijzende den aanwas van 's Lands slaven op het eiland *Bonaire*," loopende van den 1sten Januarij 1817 tot den 1sten Januarij 1836, waaruit blijkt, dat in dat tijdvak van negentien jaren, de gezegde slavenmagt altoos geregeld was vooruitgegaan; zijnde zij van de sterkte van 290 op het eerstgenoemd tijdstip aanwezig, in die negentien jaren, geklommen tot de sterkte van 524 hoofden, behalve de van die magt sedert vrijgegevene en naar elders verplaatste of ontvlugte slaven ten getale van 35. Maar wat leverde het verder onderzoek der statistiek van dat eiland op? De hoogstbedroevende zekerheid, dat bij gelegenheid van twee in dat negentienjarig tijdvak meer prangende drooge jaren, het grazende vee wegens gebrek aan kost, op de verdorde velden grootendeels was uitgestorven, en helaas! met het vee ook vele vrije menschen te *Bonaire* door den hongerdood waren weggemaaid.

Ofschoon deze bedroevende zekerheid nu niet bepaaldelijk door eenen daarvan bestaanden bijzonderen staat kan worden aangetoond, — het tegenwoordig lid der Staatscommissie, — onderzoeker van die statistiek, — heeft ze te

zeer in zijn geheugen gehouden, om er niet met weemoed aan te denken, en ze bij deze gelegenheid als eene treurige waarheid te kunnen aanvoeren.

Dergelijke staat van zaken, die zich trouwens wel laat denken, was ook door anderen reeds vroeger aangegeven, namelijk door Commissarissen van Z. D. Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau in hun Rapport, betreffende het eiland *Curaçao*, waarin staat: [1]) „Wanneer men de losbandig- „heid en stoutmoedigheid der slaven in dit eiland in acht neemt, zoude men „in den eersten opslag gelooven, dat dezelve volkomen vrij waren, en dat „de meesters niets meer over dezelve te zeggen hadden; doch bij een naauw- „keurig onderzoek zal men bevinden, dat de slaven aldaar van veel ongeluk- „kiger conditie zijn, dan de slaven op de vaste kust van *Guyana;* want, „doordien dat eiland geene genoegzame mondbehoeften oplevert, en het onder- „houd der slaven aan den meester kostbaar valt, zoo volgt daaruit, dat die „mondbehoeften met alle mogelijke spaarzaamheid worden uitgedeeld; ja zelfs „is het niet zonder voorbeeld, dat in schaarsche en dure tijden, negers aan „gebrek aan voedsel zijn omgekomen!”

Dat met die omgekomen negers, *slaven* zullen zijn gemeend, is evenwel niet waarschijnlijk; want in zulke benarde tijden neemt de arme meester veelal zijne toevlugt om een of meer zijner slaven aan rijkere meesters te verkoopen, om dan met het daarvoor verkregene geld, mondkost voor zijne overige lijfeigenen te kunnen aanschaffen. En in de daad, in schaarsche en dure tijden, zijn de slaven te *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba* altoos veel beter af, dan over het algemeen de vrije werkende klasse der bevolking; van deze verhuizen dan wel de valide mannen naar elders, maar de invaliden, de vrouwen en de kinderen, deze blijven op het land ten prooi aan gebrek, zonder eerlijk middel van bestaan.

De mogelijkheid om den nog altoos neteligen toestand der genoemde eilanden, door middel van aldaar proefhoudende kulturen te verbeteren, is blijkens de in de jaren 1844 tot 1848 verkregen uitkomsten der cochenille- en aloëkulturen, om niet van andere producten te gewagen, duidelijk gebleken. Wat later heeft men de van de cochenilleteelt verkregen resultaten als aan het gelukkig toeval verschuldigd weten voor te stellen, en zijn dientengevolge, de voor Gouvernements-rekening aangelegde cochenille-etablissementen, gedeeltelijk opgeheven, gedeeltelijk ingekrompen. Het is nogtans zoowel wegens de hangende kwestie der slaven, als met opzigt tot de vraag, of die ongelukkige Curaçaosche eilanden dan altoos moeten blijven lastposten voor het Moederland?, van belang, om de aangelegenheid der cochenille wat nader in beschouwing te nemen.

---

[1]) Rapport van de Heeren W. A. J. van Grovestins en W. C. Boeij, '*s Haje* 11 Februarij 1791.

Bereids is aangemerkt, dat het dissentiërend lid in 1836 als benoemd gezaghebber ad interim van *Curaçao*, onder meerdere zaken heeft voorgesteld eene proeve te nemen met de cochenille-kultuur, ten gevolge waarvan door de zorg van den Luitenant-Generaal Minister van Koloniën J. Baron VAN DEN BOSCH, de fluwele nopalplant met het cochenille-insect, te zamen met merinos-schapen van *Cadix* naar *Curaçao* zijn overgebragt door den heer C. LOBÉ.

In het begin van 1838 werden de weinige nopalbladeren, die men van de aangebragte planten konde afsnijden, op het etablissement *Plantersrust* te *Curaçao* gepoot, terwijl het cochenille-insect op een paar in wezen gehouden planten werd verzorgd en aangehouden. Eigenlijk was het genoemd etablissement aangekocht om te kunnen strekken tot het nemen van verschillende proeven van kultuur, ten einde de zoodanige, welke goed zouden slagen, naderhand uitbreiding te kunnen geven. In dien zin werd daar almede aangeplant: *katoen*, *moerbezie*, *tabak*, *agave*, *behen* (guilandina moringa), *aloë*, enz. De aldaar gepootte nopal was dus niet zoo zeer daar in den grond gestoken om er cochenille van te trekken, maar veeleer ten einde te kunnen dienen om daarvan stekbladeren te snijden, ter aflevering aan de verschillende zoo te *Curaçao* als te *Bonaire* en *Aruba* aan te leggen cochenille-etablissementen.

Door die omstandigheid konde de te *Plantersrust* gecultiveerde *nopal*, over het algemeen niet wel tot de hoogte geraken, om met het cochenille-insect bevolkt te worden.

Tot in 1842 werd er met het nemen dier proeven van kultuur te *Plantersrust* onder het onmiddellijk oog van het bedoelde lid der Staatscommissie, toen gezaghebber van *Curaçao*, voortgegaan; hij werkte en zwoegde gaarne ter bereiking van het belangrijk doel, om het dorre *Curaçao* met zijne onderhoorige eilanden productief te maken, en bleef daarin volharden, ondanks de miskenning, die hem in dat pogen van de zijde zijner chefs te beurt viel, — ondanks het sterk uitgedrukte vooroordeel tegen de nieuwe kulturen, door de Curaçaosche ingezetenen over het algemeen aan den dag gelegd, maar meer bepaaldelijk gemanifesteerd door 41 onderteekenaars van een rekwest aan den Koning dd. 31 Januarij 1843: op welk rekwest de betrokken gezaghebber — toenmaals met verlof hier te lande zijnde — den heer Minister van Koloniën heeft gediend van uitvoerig berigt, consideratiën en advies, bij memorie dd. 's Hage den 21sten April 1843 [1]).

Gedurende zijn verder verblijf hier te lande in 1843, mogt hij met zijn' chef den Minister van Koloniën meermalen over de belangen van *Curaçao* spre-

[1]) Berigt van R. F. VAN RADERS dd. 's Hage den 21 April 1843, aan Z. E. den Minister van Koloniën.

ken, en dientengevolge werd er eindelijk door dien chef besloten: dat de proefneming om *Curaçao* productief te maken, zou worden voortgezet [1]), hebbende daartoe inzonderheid bijgedragen, gelijk in de aanschrijving op de zaak betrekkelijk kan worden gelezen, dat „VON HUMBOLDT in zijne Voyage „au nouveau continent, 1ste deel, 2de boek, 4de hoofdstuk, *Curaçao* aan-„wijst als behoorende tot de gedeelten van *Amerika*, qni abondent le plus en „végétaux de la famille des nopalées.„

De Minister zeide verder: „Volgens de mij door UEd. gestr. gegeven in-„formatiën (die trouwens ook bevestigd worden in de van daar ontvangene „adressen en memoriën), schijnen de ingezetenen van *Curaçao* niet slechts on-„gezind om de nieuwe kultures voor eigen rekening te ondernemen, maar „trachten zij zelfs om die, welke voor Gouvernements-rekening worden be-„proefd, als hopeloos af te schilderen. Het zijn derhalve voor 's hands de „directe voordeelen der Gouvernements-kultures, van welke eene gunstige „verandering in de Curaçaosche geldmiddelen en in den algemeenen staat van „zaken aldaar kan worden verwacht; terwijl dit alsdan zal strekken ter aan-„moediging van de particuliere cultivateurs, om het te geven voorbeeld te „volgen.„

Tot de voortzetting en uitbreiding der ten deze genomene proeven werd nu de magtiging verleend, en zeide de Minister voorts: „Tot bestrijding der „kosten van de bedoelde uitbreiding, en hetgeen daarmede in verband staat, „zal het jaarlijksch subsidie voor *Curaçao* ad *f* 170,000 ook nog gedurende „1844 en 1845, en des noods ook nog gedurende 1846, tot dat bedrag door „mij aan den Koning worden voorgedragen; zullende het daarenboven aan „UEd. Gestr. vergund wezen om te beschikken over hetgeen van het subsidie „der jaren 41, 42 en 43 overgeschoten, en in de bank van *Curaçao* over-„gebragt mogt zijn, waarvan het montant door UEd. Gestr. berekend is „op *f* 36,000.

„Daarentegen vertrouw ik, dat het gevolg uwer pogingen zijn zal, dat het „subsidie voor *Curaçao* na 1845 of 1846, aanmerkelijk minder zal kunnen „wezen en van lieverlede geheel zal kunnen worden ontbeerd.„

In eene nadere aanschrijving [2]) zeide de Minister: 1°. „dat de zoutwin-„ning op *Curaçao* voor Gouvernements-rekening zal kunnen worden voortge-„zet, voor zoo verre die noodig zal zijn tot aanvulling van het tekort in de „koloniale kas, — dat echter zal moeten worden overwogen, hoedanig de „wijze van verkoop van dat zout het minst schadelijk te maken is voor de „particuliere zoutmakers, en dat, wanneer de koloniale kas de inkomsten

---

[1]) Missive van den Minister van Koloniën dd. 30 September 1843, L. B. n°. 2.

[2]) Missive van den Minister van Koloniën aan den Gezaghebber van *Curaçao*, dd. 16 October 1843, L. B. n°. 13.

„der zoutpannen zal kunnen ontberen, het openbaar verkoopen van die pannen aan particulieren aan mijn Departement zal kunnen worden voorgesteld.”

Het is dus duidelijk, dat de nieuwe kultures, en daaronder zijn behalve de cochenille te begrijpen, de productie van *aloëgom*, *behenolie*, *pitavlas*, *schapenwol*, met en benevens de in het rifwater te *Curaçao* aangelegde zoutpannen, zouden moeten strekken, om het jaarlijks aan *Curaçao* verleend wordend subsidie aanmerkelijk minder te maken en het eindelijk te kunnen ontberen.

Verder te gaan, lag geenszins in de verwachting noch in de bedoeling van den Minister.

De gezaghebber hoopte het hèm aangewezen doel te zullen kunnen bereiken, en vertrok weder naar zijne standplaats in Januarij 1844.

In Mei en volgende maanden van het jaar 1844, werd nu met die uitbreiding der kultuur een begin gemaakt, door den aanleg van zes nopaltuinen, als *twee* te *Curaçao*, *drie* te *Bonaire* en *eene* te *Aruba*; — aan het verbeteren der zoutpannen in het rifwater te *Curaçao* zou later de hand worden geslagen. In April 1845 werd echter de gezaghebber, die de taak van het productief maken der Curaçaosche eilanden op zich had genomen, benoemd tot Gouverneur der Kolonie *Suriname*, en zou nu het werk voortaan toebetrouwd worden aan eenen opvolger, van wien hij geenszins kon verwachten, dat deze den arbeid door hem begonnen, met hetzelfde vertrouwen op eene goede slaging zou voortzetten.

Onder die beduchtheid verzocht de nieuw benoemde Gouverneur van *Suriname*, den Minister van Koloniën herhaaldelijk, om, ware het nog maar gedurende eenige maanden te *Curaçao* te mogen blijven arbeiden, ten einde de nieuw ingevoerde kultuur nog wat meer kracht bij te zetten, alvorens ze te verlaten. Ook in zijn dankadres aan Zijne Majesteit gaf hij dien wensch te kennen, maar daarop geen antwoord ontvangen hebbende, gaf hij het bestuur van *Curaçao* en onderhoorige eilanden den 19den Julij 1845 over, waarna hij nog een paar maanden wegens mangel aan scheepsgelegenheid te *Curaçao* bleef vertoeven.

Te dier tijd was er reeds veel sprake van het nutteloze en het kostbare der door den afgetreden gezaghebber voorgeschrevene wijze van aanplanten der *nopal* in diepe greppels, weder aangevuld met aarde, rijkelijk met mest vermengd; hij vernam dat daarvan zou worden afgeweken, en dat deed hem toen nog een paar dagen vóór zijne afreize besluiten, zeker artikel in de Curaçaosche Courant van 13 September 1845 te laten plaatsen, onder het opschrift: *„Over het begreppelen der gronden bij den aanleg van nopaltuinen;”* in welk artikel na eene voorafgaande beschouwing wordt gezegd: „Wie het „verder te doen is om overtuiging door daadzaak, vergelijke thans, na de

„plaats gehad hebbende langdurige droogte (van acht maanden) sommige „nopalaanplantingen, welke in diep gegravene greppels met goed bemeste „aarde gevuld, tot eene zekere hoogte zijn opgegroeid met andere planten, „die meer oppervlakkig werden gepoot; de eersten zal hij nog veelal in be„hoorlijken staat vinden, om door hunne saprijke bladeren het cochenille-in„sect te voeden, en hij zal nog met eenigen lust zijne oogen daarover kunnen „laten weiden; terwijl de aanplantingen, welke niet zoo zorgvuldig werden „daargesteld, uitgedroogd en verlept staan, zoodat men zijne blikken niet zon„der eenig gevoel van weêrzin daarop gevestigd kan houden.

„Het begreppelen der gronden, ter diepte en breedte van 5 à 6 Neder„landsche palmen, levert wel is waar eene vermeerdering van uitgaaf bij „den aanleg op, die ruim gerekend, op drie centen per stek kan komen te „staan; maar wat beteekent deze eerste uitgaaf in vergelijking van de jaar„lijksche opbrengst van cochenille, van eene wel doorvoede, weelderig groei„jende en doelmatig bevolkte nopalplant, welke men, matig berekend, ge„middeld op dertig centen schijnt te kunnen stellen?

„Als het te doen is om voordeel, zij men niet te zuinig in het bekostigen „der middelen, die tot het gewenschte resultaat kunnen leiden; en omtrent „het begreppelen en bemesten der gronden voor de nopalkultuur kan het ge„zegde: „„Wie asch voor zijne klaver koopt, betaalt ze niet; maar wie ze „„niet koopt, betaalt ze dubbel,„ in allegorischen zin wel van toepassing „worden beschouwd.„

Deze welgemeende raad steunde hoofdzakelijk op de ondervinding, ook vroeger reeds verkregen op het vruchtbare *Java*.

De heer J. H. van den Bosch, resident van *Buitenzorg*, gaf toch in zijne belangrijke memorie over de nopalkultuur en cochenilleteelt op *Java* [1]), te kennen als volgt: „Na afgehandeld te hebben wat dit jaar nog aan de „cochenilleteelt op *Java* kan gedaan worden, en wat er gepaard met weinige „uitgaven behoort verrigt te worden om in staat te zijn met der tijd, naar„mate de uitkomst gunstig zal zijn, dadelijk eene groote uitbreiding aan die „cultuur te kunnen geven, heb ik gemeend dit berigt te moeten sluiten, „door hier aan te halen de redenen waarom de Cochenilleteelt op *Java* sedert „1828, en dus reeds sedert tien jaren aangebragt, tot nu toe zulke weinige „resultaten heeft opgeleverd, en welke uitzigten dezelve voor de toekomst „belooft.

„Men heeft in de eerste jaren moeten trachten om het getal der weinige „uit *Spanje* aangebragte *nopals* te vermeerderen, terwijl ook naar eene wijze „is gezocht, om het best het Cochenille-insect te behandelen en tegen de

[1]) Missive van den Resident van *Buitenzorg* dd. 17 Julij 1838, aan den heer Directeur der kultures op *Java*.

„regens te beveiligen, waarmede natuurlijk veel tijd is verloren..... nutte-„looze proeven zonder oordeel zijn genomen geworden, en de aanplanting „zonder bemesting is slecht uitgevallen.

„Bij besluit van 8 September ll. n°. , is die cultuur onder het beheer „van mij als plaatselijk bestuur gebragt, en dus slechts sedert 10 maanden.

„In dien korten tijd zijn reeds successivelijk 40,000 op de nieuwe wijze „aangeplant.... In den beginne had ik c. c. 10,000 nopals tot eene proef „zonder bemesting op *Sawah's* aangeplant; dezelve, geene uitgezonderd, groei-„den zoo slecht en schraal, dat ze uitgeroeid en op nieuw op de voorgestel-„de wijze geplant hebben moeten worden.... andere nopals werden geplant „met een pikolan mest voor elke plant. Het gevolg daarvan was zoo buiten-„gewoon gunstig, dat ik niet aarzelde de geheele plantagie zóó te behande-„len, en die te weinig mest hadden gehad, op nieuw te bemesten, zijnde „thans ruim 90,000 nopals aldaar aanwezig, welke allen even gelijk, schoon „en fleurig staan, zoodat het een lust is om dezelve te aanschouwen.„

In de nota van toelichting bij die memorie gevoegd, vindt men aangeteekend: 1°. „De aanplant dient op vruchtbare *Sawah's* te geschieden, — de „grond voor den aanplant, dient geheel schoon geploegd te worden; 2°. De „grond moet daarna met voren van 5 palm breed en 5 palm diep worden „uitgegraven, waarna de aangebragte mest met de aarde in de voren goed „door elkander moet worden geroerd.„

De afgetreden Gezaghebber nam het oorspronkelijke afschrift als zijn bijzonder eigendom mede, maar hij liet daarvan meer dan ééne kopij te *Curaçao* achter, in de hoop dat ze daar zou worden bestudeerd. Maar neen, zoodra was hij niet buiten functie, of van de voor *Java* voorgeschrevene wijze van aanplanten der nopals ook door hem voor *Curaçao* aangenomen, werd afgeweken.

Intusschen groeiden de nopals, die na zijne terugkomst uit *Nederland* in 1844 tot aan de overgave van zijn bestuur in Julij 1845 werden gepoot, krachtvol en fleurig op; maar de nopals die daarneven werden geplant, in slechts oppervlakkig omgewoelde aarde, bleven noodwendig achterlijk en konden de frischheid en den wasdom niet bereiken in voldoende mate, om te kunnen strekken tot goed voedsel van het daarop te enten Cochenille-insect.

Binnen de twee jaren nadat de afgetreden Gezaghebber het eiland *Curaçao* had verlaten, begon men de vruchten te plukken van de onder zijn oppertoezigt op de voorgeschrevene wijze gepootte nopalen; de goede berigten dienaangaande drongen tot zijne nieuwe standplaats *Suriname* door. Wel had hij bepaaldelijk eene goede uitkomst voorzien, maar zijne verwachting zag hij zeer verre overtroffen, toen hij met een vriendelijk schrijven van den Heer Jonkheer J. J. Rammelman Elsevier Jr. het afschrift ontving eener door

hem ingediende memorie, strekkende om *aan te wijzen de Cochenillecultuur voor de Curaçaosche eilanden, als de eenige grondslag, waarop het werk der vrijmaking van de daar zijnde slaven, met eenige zekerheid voor de toekomst in verband tot andere maatregelen rusten kan, en als een middel om in de schadevergoeding aan de eigenaren op de minst bezwarnede wijze van het moederland te voorzien* [1]).

De schrijver van den bedoelden brief gaf daarin te kennen: dat de emancipatie naar zijn oordeel eene bron van toekomstige ellende zou worden, indien bestaande vooroordeelen niet werden uitgeroeid, „en zonder deze te laten „varen ten aanzien van den ouden sleur om alleen *maïs* te bebouwen, is er „geen heil, maar een stellig onheil in de emancipatie te vinden. Het belang „dezer kolonie — zeide hij — is met de hier behandelde kwestie ten naauwste „verbonden; Uwe Excellentie heeft dat belang altijd zoo krachtdadig voor„gestaan en voor hetzelve een werk nagelaten, dat ik met eene langzame, „maar door de uitkomsten bestierde en daarom te dieper gevestigde overtui„ging tot grondslag, tot eenigsten grondslag vooruitzet, om de emancipatie der „slaven, zonder schokken tot stand te kunnen brengen, het moederland in „de vergoeding te gemoet te komen, de ingezetenen niet te ruïneren en eene „betere toekomst voor allen te bereiden.”

Voorts verzocht hij het oordeel van dien voormaligen bestuurder van *Curaçao* te mogen vernemen, over den grondslag van dat zijn voorstel; „elken „wenk — zeide hij — zal ik met erkentelijkheid ontvangen” en besloot hij met de phrase: „er is bereids te veel tijd verloren om niet te wenschen, dat „men er niet meer van late verloren gaan, om het groote werk van Uwe „Excellentie in al deszelfs schoone vruchten te aanschouwen, tot nut dezer „eilanden en van het Moederland.”

In eenen brief van 11 Junij 1849 van denzelfden Heer, die inmiddels was opgetreden als Gouverneur van *Curaçao* en onderhoorigheden, zeide hij nog: „De bevolking moet leeren produceren, moet leeren, dat werken de voor„waarde van haar bestaan is, en ik ken geen zekerder middel om tot het ge„wenschte doel te geraken, dan de Cochenilleteelt en zoutproductie. Op dat „aanbeeld hamer ik voortdurend uit mijne innerlijke overtuiging.”

Nogtans stelde dezelfde Bestuurder twee jaren daarna, den Minister van Koloniën voor [2]), de reductie der bestaande Cochenille-etablissementen, en ruim anderhalf jaar later [3]) den verkoop voor afbraak van de steenen der

---

[1]) Memorie ingezonden bij missive van den Gouverneur van *Curaçao*, dd. 27 Junij 1848, aan den Minister van Koloniën.

[2]) Missive van den Gouverneur van *Curaçao*, dd. 30 April 1851, n°. 72.

[3]) Idem dd. 31 December 1852.

dijken en dammen van de zoutpannen voor Gouvernements-rekening daargesteld, uitmuntend gelegen aan den mond der haven van *Curaçao.*

Het eerste dier rapporten had ten gevolge, dat op het voorstel van den Minister van Koloniën, bij Koninklijk besluit van 23 Julij 1851, N°. 61, eene algemeene inkrimping van de Cochenille-etablissementen op de Curaçaosche eilanden werd bevolen.

Die maatregel was gebaseerd op de van *Curaçao* te dier zake ontvangene zeer volumineuse bescheiden. Het dissentiërend lid heeft die stukken doorgeloopen, en onder anderen willende letten op hetgeen de koloniale raad van *Curaçao* zou hebben gezegd, van het verlies op de zoogenaamde nieuwe kultuur van minstens *f* 220,000, waarvan gewag is gemaakt in zijne memorie van 4 Februarij 1855 [1]), heeft hij gezien, dat door dien Raad eene som van ruim *f* 122,000 als verlies is genoemd. Het blijkt alzoo, dat er eene onwillekeurige vergissing heeft plaats gevonden, toen de eerstvermelde som in twee opvolgende nota's indertijd door het lid Esser ingediend, werd ter nedergesteld.

Zeker zoude het moeten leiden tot wijdloopige redeneringen, indien het dissentiërend lid, onder wiens bestuur de *Cochenilleteelt te Curaçao* is ingevoerd, tegen den inhoud dier stukken zijne bedenkingen liet hooren; hij zal zich dus maar liever bepalen tot hetgeen door hem reeds is te verstaan gegeven [2]), en herhalen: dat volgens zijne overtuiging de latere ongunstige uitkomsten van de Cochenille-teelt, bepaald te wijten zijn aan de ondoelmatige wijze van aanplanten, welke spoedig na zijne overgave van het bestuur van *Curaçao*, op last van den Gezaghebber is ingevoerd, in stede van die aanplanting te laten bewerkstelligen in breede en diepe greppels, weder opgevuld met aarde, rijkelijk vermengd met mest, opdat de nopals hare wortelen dieper in den grond zouden kunnen schieten en daaruit het noodige voedsel ontleenen, tot betere ontwikkeling van de plant, die het Cochenille-insect zou hebben te voeden.

Indien hij bij wijze van raadgeving voor het vervolg nog iets daarbij zou hebben te voegen, zou het wezen de aanprijzing van den regel tijdens zijn aanwezen te *Curaçao* in praktijk gebragt, maar die verloren kan zijn gegaan — om, langs de helling der zoo kale en slechts met zeer weinig losse aarde bedekte schilfersteenheuvelen, door middel van een rustiek tweebeenig waterpas de horizontale te zoeken; dan langs die met bogten vallende lijn, met pikhouweel en schop den steengrond te vergruizen en uit te diepen; het gruis langs den benedenkant te leggen bij wijze van dam, op welken alsdan kan

---

[1]) Eerste rapport, bijlaag R. blz. 368.
[2]) Eerste rapport, bijlaag R. blz. 371.

worden geplant *aloë*, die, behalve het productief voordeel van de bladen der plant te trekken, door hare dikke en stevige wortels aan dien dam meer vastheid zal bijzetten.

Door zoodanige waterpasse aanplanting van *aloë*, en het uitstoelen van dat gewas, wordt dan het hemelwater met den van hooger medegevoerden grond tegengehouden. Als men nu den greppel eerst weder heeft aangevuld met de aarde van de hoogere oppervlakte te ontleenen, en men vervolgens op eene of eene halve el hooger weder een zoodanigen dam daarstelt, dan zal al vrij spoedig, — inzonderheid bij het gebruik maken van den ploeg tot vergruizing van den steengrond, — de heuvel eene reeks van platte bedden opleveren, waarop met vrucht zou kunnen geplant worden *nopal* voor de Cochenilleteelt, maar ook andere produkten van rijke opbrengst, inzonderheid de te *Curaçao* reeds lang inheemsche *pinda* (arachis hypogaea), welke vrucht belooft te zullen worden een nieuw zeer belangrijk product voor de voeding van den overzeeschen handel; tot staving van welke meening hier wordt aangestipt: dat de eerste verscheping van dat artikel van de Fransche Kolonie *Senegal* in 1840 heeft bedragen eene waarde van 1478 franken; in 1854 beliep zij reeds 796,448 franken, en in 1855 zooveel als 1,115,466 franken. [1])

Het dissentiërend lid heeft intusschen uit de voormelde van *Curaçao* ingezonden stukken eenen staat getrokken, vermeldende het kostende en de opbrengsten in 1847 en 1848, der zes te *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba* bestaande etablissementen van Cochenillekultuur [2]), waarvan vier in de laatste maanden van 1844 zijn ontgonnen en twee reeds vroeger begonnen aanplantingen alstoen werden voortgezet en uitgebreid. Met 1847, maar niet vóór dien tijd, konden die instellingen geacht worden vruchten te kunnen afwerpen; — met het volgende jaar ten naastenbij volle oogsten te kunnen opleveren; — om ná dien tijd in elk jaar, — indien ze wèl behandeld waren geweest — minstens te blijven afwerpen niet minder, maar wel meer dan in het jaar 1848.

Uit dien staat zal men ontwaren, dat twee etablissementen *De Hoop* te *Curaçao*, en *Mexiko* te *Bonaire*, de andere zijn vooruitgestreefd in het afwerpen van overwinst. Rationeel zou het geweest zijn te onderzoeken, waarom de andere etablissementen niet zooveel hadden gerendeerd? om dan daarna middelen te beramen en aan te wenden, die tot eene betere verhouding konden leiden. Maar het blijkt niet dat men daarnaar heeft willen streven.

Met dat al blijkt het uit den bedoelden staat, dat 's Gouvernements-Cochenille-etablissementen op de drie eilanden per saldo als zuivere winst, na

---

[1]) Revue Coloniale, Juillet 1855 et Mai 1856.

[2]) Zie de bijlaag hierachter.

aftrek van alle kosten, hebben afgeworpen: in 1847 *f* 4,697,60 en in 1848 *f* 16,597,91½.

Dat er wegens arbeidsloon aan vrije werkers is uitbetaald: in 1847 *f* 20,060,13 en in 1848 *f* 26,508,54½.

Naar het oordeel van het dissentiërend lid, schijnt het artikel arbeidsloon wel wat hoog opgevoerd te zijn, vooral te *Bonaire*, waar ook nog slaven aan de werkzaamheden der Cochenille-etablissementen blijken verbonden te zijn geweest. Maar in alle geval, er werd in 1848 aan arbeidsloon uitbetaald *f* 26,508,54½ en het Gouvernement behield voor zich als het zuiver verkregen batig saldo van dien bekostigden arbeid *f* 16,597,91½. Dat was voorwaar een resultaat dat schoon is te noemen, inzonderheid wanneer men aanneemt, dat al wat een Gouvernement in billijkheid mag wenschen is: om zijne onderdanen te kunnen doen arbeiden en den kost verdienen, zonder opoffering van eenig geld van den Staat.

Onder het overwegen der vermelde plaats gehad hebbende feiten, betrekkelijk de Cochenilleteelt, deed zich voor eene treffende overeenstemming in verloop van tijd, en een even treffend onderscheid in verkregen resultaat. Men meent, dat die bijzonderheden wel verdienen aangehaald te worden; zij zijn deze:

In 1828 werd de Nopalkultuur en Cochenilleteelt op *Java* ingevoerd, en in 1838, *tien* jaren daarna, had ze daar nog *geene noemenswaardige resultaten opgeleverd;* men had nog te onderzoeken *wat daarvan zou kunnen worden.*

In 1838 werden dezelfde kultuur en teelt te *Curaçao* ingevoerd, en *tien* jaren daarna, in 1848, was men verbaasd over de *dáár verkregene uitkomsten, welke de overtuiging deden ontstaan: dat de Cochenilleteelt de eenige grondslag is, waarop de vrijmaking van de slaven rusten kan, — waarop de zaak bijna zonder bezwaar voor het Moederland tot stand zou zijn te brengen.*

Dat onderscheid was nog al groot.

Maar: weinige jaren later, tierde de Cochenilleteelt op *Java*, ten gevolge der doeltreffende wijze van aanplanting der nopalen; en nog geene drie jaren na de goede uitkomst der Cochenilleteelt te *Curaçao* verkregen, werd ze dáár als hopeloos voor de toekomst afgeschilderd; dat was het natuurlijk gevolg van afgeweken te zijn van de voorschriften door de ondervinding op *Java* reeds verkregen en daar op het papier gesteld.

Die begane fout is voor de Curaçaosche eilanden zeer te betreuren.

Het dissentiërend lid der Staatscommissie beaamt volkomen het gevoelen van den Heer Rammelman Elsevier, in Junij 1849 geuit, „dat er geen „zekerder middel is om te geraken tot de voorwaarde van het bestaan der „Curaçaosche bevolking, dan de Cochenilleteelt en zoutproductie.”

Dat lid beschouwt bovendien die beide artikelen om hunne uiteenloopende geldelijke waarde, als zeer geschikt om tot elkanders beter debiet bij te dra-

gen. De Noord-Amerikaansche handelaar bij voorbeeld, die, na zijne uitgevoerde lading elders te gelde gemaakt te hebben, met zijn schip *Curaçao* opzoekt, om daar eene terugvracht voor hetzelve te vinden, koopt er de gevorderde hoeveelheid zout, voor weinig geld, en besteedt het grootste gedeelte zijner contanten aan Cochenille.

Hij, die daarentegen Cochenille zoekt, koopt ze te *Curaçao* en vult zijne scheepsruimte aan met zout. De waarde en het volume van het eene en het andere artikel, staan ongeveer in verhouding als 1 tot 600. Dat wil zeggen: een Noord-Amerikaansch meelvat gevuld met Cochenille, zal in den regel zooveel waarde bevatten als zes honderd vaten zout te *Curaçao* zullen kosten.

Maar: hoe is het dan toch, dat dezelfde Gouverneur van *Curaçao*, die de Cochenilleteelt en zoutproductie als de voorwaarde van het bestaan der Curaçaosche bevolking plagt aan te voeren als een aanbeeld, waarop hij voortdurend hamerde, eerst heeft weten te bewerken, dat de Cochenilleteelt zou worden ingekrompen, en naderhand den Minister van Koloniën heeft kunnen voorstellen, om de zoutpannen in het rifwater voor Gouvernements-rekening aangelegd, af te breken, onder voor te wenden dat dezelve niets geven noch geven kunnen?

Op dat voorstel gaf de Minister van Koloniën te kennen: „geene bedenking te hebben tegen de slooping der zoogenaamde zoutpannen in het rifwater, waarvan er geene verwachting bestaat dat dezelve immer zullen renderen. De steenen en de afbraak kunnen dan verkocht of tot herstel van andere Gouvernementswerken gebruikt worden, naar gelang zulks het meest in het belang van den lande zal worden bevonden.” [1])

Ten gevolge van die magtiging schijnt de publieke verkoop voor afbraak der steenen van de dijken en dammen dier pannen aangekondigd te zijn geworden; maar er deed zich toen spoedig iemand voor, namelijk de Heer J. A. Jesurun te *Curaçao*, die eerst mondeling, naderhand bij rekwest aan den Gouverneur van *Curaçao*, dd. 21 September 1853 verzocht: „dat de gemelde zoutpannen zoo als zij zich daar bevinden, aan hem zullen worden verkocht, en wel onder de hiernavolgende voorwaarden:

„1°. dat hij kooper dadelijk de som van *f* 3000 aan het Gouvernement zal betalen;

„2°. dat, ingeval de gemelde pannen zout mogen voortbrengen, aan ieder vrijen persoon, die tegen betaling van 10 centen per vat zout wenscht te werken, de gelegenheid tot een middel van bestaan zal worden gegeven;

„3°. dat, indien de pannen aan zijne verwachting niet mogen beantwoorden en dus geen zout mogen voortbrengen, hij zich dan verbindt, niet alleen de steenen niet weg te ruimen, maar alles ten voordeele van het Gouvernement te begeven.”

---

[1]) Brief van 28 Maart 1853, La B N°. 3/25.

Of er eenig afdoend antwoord op dat aanbod is gevolgd, weet het dissentiërend lid nog niet; maar zoo zeer is hij overtuigd, dat de bewuste pannen, ná de noodige voorziening tegen de doorzijpeling, welke onder hare dijken en dammen is waargenomen, en na eene behoorlijke schoonmaking hunner bodems ondergaan te hebben, vruchtgevend zullen blijken te zijn, dat hij in den loop der beraadslagingen heeft te verstaan gegeven, wel *ƒ* 5000 voor die pannen te willen bieden, om het genoegen te kunnen smaken, den aanleg tot zijn eigen geldelijk voordeel te verbeteren en te laten vrucht geven, vooral om te strekken ter beweldadiging der schamele gemeente, die zich met het garen van het daaruit te ontleenen zout zoude afgeven. Hij heeft verlangd, dat van die bijzonderheid in dit rapport zoude blijken.

Voorts gaf dat lid als zijne innige overtuiging te verstaan, dat zijns inziens, de emancipatie der slaven op de eilanden *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba* over het algemeen voor hen zou wezen, eene bron van ellende, indien niet vooraf ware gezorgd voor de noodige middelen van hun toekomstig bestaan.

Zijne denkbeelden nopens de voorstellen der meerderheid van de Staatscommissie resumerende, is hij alzoo van meening dat:

wat Suriname *betreft:*

1°. het voorgestelde plan van algemeene onteigening van plantagiën en slaven zou leiden tot eene opoffering voor den Staat van zoovele en nog meer millioenen guldens, als daarvoor zijn berekend en op het papier aangegeven.

2°. dat, alvorens aan dat plan een begin van uitvoering te geven, de uitzending eener expeditionaire afdeeling naar *Suriname* noodig zal wezen, om door dwang, en des noods onder aanwending van krachtige middelen, de slaven van hunne plantagiën te doen verhuizen naar de op te rigten gemeenten.

3°. dat de negers, die als gemeenteleden op de aangewezen punten zullen zijn bijeengetrokken, ten gevolge van die zamenvoeging, zullen worden getroffen door de meerdere sterfte, welke steeds is waargenomen na schier elke bijeentrekking van verschillende slavenmagten in de Kolonie *Suriname*.

4°. dat, onder die berekenbare vermindering van de arbeidende klasse, de Kolonie gaandeweg minder product zou opleveren, en alzoo teruggaande, zou uitteren in diervoege: dat misschien over *dertig* jaren het behoud dier Kolonie voor het Moederland, als van luttel waarde meer zou kunnen beschouwd worden.

wat Curaçao *en onderhoorige eilanden betreft:*

1°. dat aan de slaven dáár aanwezig de vrijheid te schenken, vóór dat op die dorre plaatsen voor hen in voldoende mate de gelegenheid zou bestaan, om als vrije arbeiders hun onderhoud te vinden, zou wezen een ongelukkige maatregel, die minstens als eene misgreep zou mogen aangemerkt worden.

2°. dat behalve de aanzienlijke sommen gelds voor den maatregel der massale oneigening van de daar aanwezige slaven uittegeven, nog meer geldelijke offers van den Staat zouden gevorderd worden, om een groot gedeelte van dat van het meesterschap ontheven volk, op den duur levensonderhoud te verschaffen, en

3°. dat zoo die dorre eilanden niet door eenen van het Gouvernement uitgaanden krachtigen wil en werking, op de hoogte worden gebragt om winstafwerpende producten, voor hunnen droogen Landouw geschikt, in voldoende mate te kunnen voortbrengen, zij dan steeds zullen blijven lastposten, die gaandeweg met elk toekomstig jaar meer subsidie van den Staat zullen vorderen.

De beide plannen door de meerderheid der Staatscommissie aangegeven, komen dus het dissentiërend lid voor, als niet te kunnen leiden tot de ontwikkeling van de daarbij betrokken Koloniën, maar wel als op hun verderf te moeten uitloopen. Daarom zou hij wenschen, dat de Regering mogt kunnen besluiten, zich liever te houden aan het eenmaal door haar aangegeven denkbeeld, reeds vroeger bij twee gelegenheden aan de wetgeving voorgesteld, en zich te bepalen bij de verklaring:

„De kinderen” (voortaan) „uit slavinnen geboren zijn vrij.” [1])

Toen dat voorstel indertijd bekend werd, gingen wel uit *Suriname* en van de in *Nederland* gevestigde belanghebbenden bij die Kolonie, noodkreten op; in de adressen daarover aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gerigt, werd de wijze, waarop toen de Regering met die kinderen wilde handelen, hoogelijk afgekeurd; maar vooral werd met nadruk opgekomen, tegen eene *emancipatie* dier kinderen, *zonder schadeloosstelling.* [2])

Voorziet men nu in billijkheid in dat opgeworpen hoofdbezwaar; ontslaat de Regering zich voorts van de denkbare moeijelijkheden, die de gestadige overname van jonge slavenkinderen, om voor rekening van den Lande te worden verpleegd, zou na zich slepen; onderhoudt zij veeleer het verband tusschen de slavinne-moeder en haar vrijgeboren kind, door hen te zamen te laten blijven tot den 12jarigen ouderdom van dat kind; bevordert zij verder de instandhouding van dien band der natuur, door toe te laten, dat de moeder haar kind, na op de instellingen van opvoeding geplaatst te zijn, van tijd tot tijd kome bezoeken; zorgt voorts de Regering, dat aan die opkomende vrije negerjeugd, de voor hare bestemming meest voldoende opleiding worde gegeven; en wanneer in tijd en wijle, die aankomelingen in massa genomen

---

[1]) Wetsontwerp der Regering, aan de 2de Kamer van de Staten-Generaal aangeboden den 17 December 1851 en 7 October 1852.

[2]) Eerste rapport, bl. 84.

tot zedelijke den landarbeid beoefenende wezens zullen zijn gevormd, dan zal de afschaffing der slavernij in de Nederlandsche West-Indische Koloniën aldus door uitsterving verkregen, tot eene berekenbare goede uitkomst hebben geleid, welke *dertig* jaren na de invoering de heilrijkste vruchten zal opleveren. Als er naar dat goed beginsel met overleg wordt te werk gegaan, dan zal ook worden voorgekomen, dat bewaarheid worde de voorspelling van Castelnau, die *Suriname* in 1847 bezocht en daarvan zeide: „Neêrlandsch „Guyana doet zich aan mijnen geest voor als een voorbeeld van nijverheid, „welke doodelijk getroffen zal worden door de vrijlating der slaven. [1])

In zijne memoriën van beschouwingen omtrent de oplossing van het vraagstuk der afschaffing van de slavernij in de Nederlandsche West-Indische Koloniën van den 6den December 1854 en den 4den Februarij 1855, alsmede in het daarbij behoorend ontwerp van wet [2]), heeft het van de meerderheid der Staatscommissie dissentiërend lid getracht, zijne bedoelingen in bijzonderheden vrij duidelijk voor te stellen, maar na de behandeling van zijn bedoeld ontwerp, waarvan de bestrijding in het breede vermeld is in het rapport der Staatscommissie van den 16den Augustus 1855 [3]), heeft hij toch niet kunnen slagen, zijne medeleden voor hetzelve te winnen.

Ondertusschen zullen er wel zijn, die evenmin als de voorsteller, deelen in de beduchtheid door de overige leden der Staatscommissie geopenbaard, dat er bedenkelijke ontevredenheid in onze Koloniën zou ontstaan, wanneer men, even als in *Venezuela* heeft plaats gevonden, zeide: „De kinderen, die „voortaan geboren worden, zullen vrij zijn.” Of ligt het niet in den mensch zich tevreden te gevoelen, als hij op goede gronden kan vertrouwen, dat aan zijne kinderen een beter lot dan het zijne geweest is, zal te beurt vallen?

De vrijverklaring van de kinderen, die voortaan geboren zullen worden, zou zeker de afschaffing der slavernij slechts langzaam doen gaan, maar in dat langzame en zekere van den maatregel ligt zijne voornaamste deugd besloten. Eene eenmaal bestaande maatschappelijke orde, kan men niet wel zoo in eens ten goede veranderen; men moet die orde niet roekeloos verstoren, maar liever trachten het doel te bereiken door aanwending van langzaam doch zeker werkende middelen.

Dat neemt echter niet weg, dat er in den loop der werking van het aangeprezen middel toch ook zou kunnen gezorgd worden, dat het lot van de

[1]) Castelnau, expédition dans *l'Amérique* du sud de 1843 à 1847. Histoire du voyage. T. V. p. 234, alwaar gezegd wordt: „Après avoir visité les trois Colonies européennes de la *Guyane*, je dois dire qu'elles se présentent à mon esprit: celle de la *France*, comme une mine riche pour l'avenir, mais laissée dans l'état le plus complet d'abandon; celle de la *Hollande*, comme un modèle d'industrie, qui sera frappée mortellement par la libération des esclaves; et celle enfin de *l'Angleterre*, comme offrant sous un aspect extérieur exagéré et factice, une parfaite image de la confusion et du désordre.”

[2]) Eerste rapport, bijl. Q, R en S. bl. 349—379.

[3]) Eerste rapport, van blz. 101—107.

bestaande slaven wat beter ter harte worde genomen, — dat de op hunne behandeling slaande reglementen worden verbeterd, — dat een goed opzigt over hunne goede verpleging en behandeling worde verzekerd, opdat eene volkomen tevreden stemming onder hen kan worden bestendigd; en, wat zou er voor hun tijdelijk geluk meer te wenschen zijn?

Als de moeders der vrijgeboren kinderen, die op de etablissementen van opvoeding zijn geplaatst, de zekerheid hebben, dat zij met hartelijkheid door de met hunne opleiding belaste gouvernements-ambtenaren worden behandeld; dat zij daar goed gehuisd, gevoed en gekleed zijn; dat de kinderen door de medehulp van Geestelijken tot deugdzame menschen worden gevormd; als zij hunne kinderen dan van tijd tot tijd mogen wederzien, — dan zal dat alles haar te vreden stellen, en zij zullen met geduld het tijdstip afwachten, waarop zij hen weder voortdurend bij zich zullen hebben.

Komen dan alzoo jongelingen en jonge dochters bij hunne moeders op de plantagie terug, om aldaar als vrije arbeiders te zamen met hunne niet vrije stamgenooten te werken en om te gaan, dan zullen de goede beginselen, door hen medegebragt, ook eenigermate zich mededeelen aan de hen omringende bloed- en aanverwanten; jaarlijks zou er nieuwe toevoer van de etablissementen bijkomen, en zoo laat het zich denken, dat terwijl er eenerzijds meerdere beschaving onder de slaven van lieverlede zal ingang vinden, en dat anderzijds het getal der vrije arbeiders zal aangroeijen, dit een en ander op den stoffelijken toestand der op de plantagie gevestigde slaven gunstig zal inwerken, en er van lieverlede een staat van zaken zal komen te ontstaan, waarin het onderscheid tusschen vrijen arbeider en slaaf bezwaarlijk opgemerkt of aangewezen zou kunnen worden.

Inmiddels zullen er onder hen, die op de instellingen van opvoeding tot zedelijke menschen gevormd zullen zijn, huwelijken worden gesloten, het familieleven zal door hen gekend en gewaardeerd leeren worden en ééns met hun gezin gezeteld zijnde op eene plantagie, dan zullen zij zich niet ligtvaardig van daar willen verwijderen; weshalve even als op de vraag: wat er van de vrijgelaten slaven in *Venezuela* geworden is, door den Heer van Lansberge is geantwoord: „De meesten zijn als vrije arbeiders bij den meester hunner ouders gebleven,” [1]) een gelijk antwoord dan ook in tijd en wijle gegeven zal kunnen worden omtrent de vrijgeboren kinderen van slavinnen in *Suriname*.

Aldus voorgelezen en overgegeven in de zitting der Staatscommissie, gehouden te 's Gravenhage, den 14den *Junij* 1856.

---

[1]) Eerste rapport, blz. 335.

STAAT aanduidende de rekening der verschillende etablissementen van Cochenillekultuur, op de drie *Curaçaosche eilanden* over de jaren 1847 en 1848, getrokken uit de bijlagen *d*, *e*, *f*, *g*, *h* en *u* der missive van den Gouverneur van *Curaçao* en onderhoorigheden, dd. 30 April 1851, N°. 72, aan den Minister van Koloniën.

1847.	Betaalde Arbeidsloonen.		Betaald Slavenonderhoud.		Gezamenlijke Uitgaaf.		Opbrengst.	
De Hoop.	*f* 3375	85	*f*		*f* 5379	13½	*f* 7329	
Fortuin.	2261	35			4223	80	3502	02½
Guatemala	3533	40	1180	27	5800	52½	7221	29
Fontein.	3135	85	1057	05½	5415	22	5617	09½
Mexiko	3875	36	1282	53	6469	08	11442	65
Canachito.	3878	32			6507	14½	3380	50½
	f 20060	13			*f* 33794	90½	*f* 38492	56½
	Saldo winst over 1847 . .				*f* 4697	66		
					f 38492	56½		
1848.								
De Hoop.	*f* 4137	82	*f*		*f* 5973	07	*f* 13298	87
Fortuin.	2937	17½			4726	28½	8079	75
Guatemala	4925	80	1690	65	8110	45	9076	42½
Fontein.	4579	60	1508	79	7400	03½	6250	06½
Mexiko	5102	90	1690	73	8112	21½	13567	37½
Canachito.	4825	25			7963	44	8610	92½
	f 26508	54½			*f* 42285	49½	*f* 58883	41
	Saldo winst over 1848 . .				16597	91½		
					f 58883	41		

Trekt men eilandsgewijze de opgemelde cijfers bijeen, dan verkrijgt men voor:

	uitgaaf		*opbrengst*		
Curaçao 1847 . .	9602	93½	10831	02½	
1848 . .	10699	35½	21378	62	
	20302	29	32209	64½	Saldo *f* 11907.35½ voordeelig
Bonaire 1847 . .	17684	82½	24281	03½	
1848 . .	23622	70	28893	86½	
	41307	52½	53174	90	〃 *f* 11867.37½ idem
Aruba 1847 . . .	6507	14½	3380	50½	*f* 23774.73
1848 . . .	7963	44	8610	92½	
	14470	58½	11991	43	〃 *f* 2479.15½ nadeelig
			Voordeelig		Saldo *f* 21295.57½